

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 07 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Επίκληση των αξιών της δημοκρατίας]

Χρειάζεται μια απάντηση στο βασικό ερώτημα που άκουσα να επαναλαμβάνεται συχνά, κυρίως από τους νέους οι οποίοι τόσο εύκολα αυταπατώνται κι εξίσου εύκολα απογοητεύονται: Αφού η δημοκρατία είναι κατά κύριο λόγο ένα σύνολο διαδικαστικών κανόνων, πώς μπορούμε να έχουμε την απαίτηση να βασιζόμαστε στους «ενεργούς πολίτες»; Για να έχουμε ενεργούς πολίτες, δεν χρειάζονται άραγε και ιδανικά; Και βέβαια χρειάζονται τα ιδανικά. Πώς όμως να μην πάρουμε υπόψη μας τις μεγάλες ιδεολογικές συγκρούσεις που δημιούργησαν αυτούς τους κανόνες; Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απαριθμήσουμε;

Πρώτο μεταξύ όλων συναντάμε μέσα από αιώνες αμείλικτων θρησκευτικών πολέμων το ιδανικό της ανοχής. Αν σήμερα απειλείται η ειρήνη στον κόσμο, η απειλή προέρχεται για άλλη μια φορά από τον φανατισμό, δηλαδή από την τυφλή πίστη στη δική μας αλήθεια και ότι αυτή μπορεί να επιβληθεί με τη βία. Δεν χρειάζονται παραδείγματα· τα έχουμε καθημερινά μπροστά στα μάτια μας.

Έπειτα έρχεται το ιδανικό της μη βίας. Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ*, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες. Οι τυπικοί κανόνες της δημοκρατίας, που τόσο συχνά γίνονται αντικείμενο χλευασμού, εισήγαγαν για πρώτη φορά στην ιστορία τρόπους συμβίωσης που είχαν στόχο την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων χωρίς τη χρήση βίας. Μόνον εκεί όπου οι κανόνες αυτοί γίνονται σεβαστοί, ο αντίπαλος δεν θεωρείται πλέον εχθρός που πρέπει να εξοντωθεί αλλά αυτός που μας αντιπολιτεύεται και αύριο μπορεί να πάρει τη θέση μας.

Τρίτο, το ιδανικό της σταδιακής ανανέωσης της κοινωνίας μέσα από την ελεύθερη αντιπαράθεση των ιδεών και την αλλαγή της νοοτροπίας και του τρόπου ζωής. Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων, όπως συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας.

Τέλος, το ιδανικό της αδελφότητας (η *fraternité* της Γαλλικής Επανάστασης). Η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων. Στο έργο του *Φιλοσοφία της Ιστορίας* ο Χέγκελ** χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο». Μπορούμε να τον διαψεύσουμε; Σε καμία χώρα του κόσμου δεν υπάρχει περίπτωση να διαρκεί επί μακρόν η δημοκρατία δίχως να γίνει ήθος και συμπεριφορά.

Πώς όμως μπορεί να γίνει αυτό δίχως την αναγνώριση της αδελφότητας που ενώνει όλους τους ανθρώπους σε ένα κοινό πεπρωμένο; Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος είναι τόσο περισσότερο αναγκαία σήμερα, που καθημερινά συνειδητοποιούμε αυτό το κοινό πεπρωμένο και θα έπρεπε να ενεργήσουμε με συνέπεια όσο υπάρχει ακόμα αυτή η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.

Απόσπασμα από το βιβλίο του Norberto Bobbio, *Το μέλλον της δημοκρατίας*, μετάφραση Π. Ράμος. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993, σελ. 49-51.

* Καρλ Πόπερ: Φιλόσοφος του 20ού αι.

** Γ. Β. Φ. Χέγκελ: Φιλόσοφος του 19ου αι.

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**:

α. Κυρίως οι νέοι αμφισβητούν τη δυνατότητα της δημοκρατίας να βασίζεται στους «ενεργούς πολίτες».

β. Η αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων δεν εντάσσεται στις ειρηνικές επαναστάσεις.

γ. Η μακροβιότητα της δημοκρατίας προϋποθέτει ανάλογη στάση ζωής.

δ. Ο φανατισμός και η βία βρίσκονται στον αντίποδα της ανοχής.

ε. Στόχος των δημοκρατικών πολιτευμάτων δεν είναι η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων.

Μονάδες 10

B2. α. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία (μονάδες 2).

β. Για ποιον λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την επίκληση σε κάθε μία περίπτωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο (μονάδες 4).

Μονάδες 6

B3. α. Να ξαναγράψετε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις της τρίτης παραγράφου, αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη λέξη με μία άλλη, σημασιολογικά ισοδύναμη:

1. «... δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ ...».

2. «... γίνονται αντικείμενα χλευασμού ...».

3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συμβίωσης ...».

4. «... αυτός που μας αντιπολιτεύεται ...».

Μονάδες 4

β. Σε κάθε ένα από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας στις υπογραμμισμένες φράσεις (μονάδες 2) και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά (μονάδες 4):

1. «... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως "απέραντο σφαιρίο" ...» (5η παράγραφος).

2. «... η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.» (6η παράγραφος).

Μονάδες 6

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 10

B4. α. Στα υφολογικά χαρακτηριστικά του δοκιμίου συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:

1. σύνθετη δομή προτάσεων που επιτυγχάνεται με τη χρήση υποτακτικού λόγου, και

2. κάποια προφορικότητα στο ύφος που δείχνει διάθεση του δοκιμιογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παραδείγματα και να τα μεταφέρετε στο τετράδιό σας.

Μονάδες 4

β. Να εξηγήσετε τη χρήση του σημείου στίξης της παρένθεσης που βρίσκεται στην 5η παράγραφο:

«... (η *fraternité* της Γαλλικής επανάστασης) ...».

Μονάδες 2

γ. Στην παρακάτω φράση να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) (μονάδα 1) και να το μετατρέψετε στο άλλο είδος (μονάδες 2):

«... Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων ...».

Μονάδες 3

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 9

Γ1. «Για να διατηρούν τις βασικές τους αρχές, οι σύγχρονες δημοκρατίες βασίζονται στη δράση των ενεργών πολιτών» είναι το θέμα αφιερώματος στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου.

Σε ένα άρθρο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις θέσεις σου για το θέμα, εστιάζοντας:

α. στις ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του, και

β. στις δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος.

Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας.

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο δοκιμογράφος επιδιώκει να απαντήσει στους αποπροσανατολισμένους και απογοητευμένους νέους αναφορικά με τα ιδανικά που χαρακτηρίζουν τους «ενεργούς πολίτες». Αναφέρεται στις ιδεολογικές διαμάχες, απόρροια των οποίων υπήρξαν αυτά τα ιδανικά. Βασική αρχή συνιστά η ανοχή στη διαφορετικότητα, η οποία προκύπτει από την άρση του φανατισμού και της βίας. Επιπρόσθετα, η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων και οι κοινωνικές μεταβολές μέσα από το διάλογο και τις ειρηνικές επαναστάσεις αποτελούν βασικά ιδανικά. Τελικά, η αδελφσύνη και η αφομοίωση των αρχών της δημοκρατίας στην καθημερινή ζωή είναι η επισφράγιση αυτών των αξιών. Καταληκτικά, ο συγγραφέας επισημαίνει την αναγκαιότητα συνειδητοποίησης της κοινής ανθρώπινης μοίρας στη σύγχρονη εποχή και της ανάληψης της ευθύνης για κοινωνική δράση.

B1. α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Σωστό

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B2. α. επίκληση στην αυθεντία

1^η περίπτωση: «Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες.»

2^η περίπτωση: «Στο έργο του Φιλοσοφία της Ιστορίας ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο».»

β. Ο συγγραφέας στην πρώτη περίπτωση χρησιμοποιεί επίκληση στην αυθεντία προκειμένου να τεκμηριώσει τη θέση που αναφέρεται στην αρχή της παραγράφου «Έπειτα έρχεται το ιδανικό της μη βίας». Στη συνέχεια χρησιμοποιεί τον ίδιο τρόπο

πειθούς αναφερόμενος στον Χέγκελ προκειμένου να τεκμηριώσει τη θέση πως «η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων». Και στις δύο περιπτώσεις προσδίδει αξιοπιστία και κύρος στα λεγόμενά του.

- B3. α. 1.** «... δεν ξεχνώ το κήρυγμα του Καρλ Πόπερ ...».
2. «... γίνονται αντικείμενα κοροϊδίας/λοιδορίας ...».
3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους **συνύπαρξης** ...».
4. «... αυτός που μας **αντιστρατεύεται** ...»

β. 1. απέραντο σφαγείο: Ποιητική λειτουργία της γλώσσας
Χαρακτήρισε την ιστορία ως **βιωμένο χρόνο πολεμικών συγκρούσεων και θανάτου**.

2. φωτίζει την πορεία: Ποιητική λειτουργία της γλώσσας
η μικρή φλόγα της λογικής που μας **καθοδηγεί στον σωστό δρόμο**.

B4. α.1. Σύνθετη δομή προτάσεων με υποτακτικό λόγο: **α)** «Αν σήμερα απειλείται η ειρήνη στον κόσμο, η απειλή προέρχεται για άλλη μια φορά από τον φανατισμό, δηλαδή από την τυφλή πίστη στη δική μας αλήθεια και ότι αυτή μπορεί να επιβληθεί με τη βία. **β)** «Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος είναι τόσο περισσότερο αναγκαία σήμερα, που καθημερινά συνειδητοποιούμε αυτό το κοινό πεπρωμένο και θα έπρεπε να ενεργήσουμε με συνέπεια όσο υπάρχει ακόμα αυτή η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.»

2. Προφορικότητα: **α)** «Πώς μπορούμε να έχουμε την απαίτηση να βασιζόμαστε στους «ενεργούς πολίτες»;» **β)** «Τα έχουμε καθημερινά μπροστά στα μάτια μας.»

β. Προσθήκη δευτερεύουσας πληροφορίας (επεξήγηση)

γ. Η σύνταξη είναι ενεργητική.

Παθητική: Μόνο από τη δημοκρατία επιτρέπονται η διαμόρφωση και η εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων.

Γ1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Ενεργή» Δημοκρατία

Με αφορμή το τελευταίο αφιέρωμα της ηλεκτρονικής εφημερίδας του σχολείου μας και λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά ποσοστά αποχής από τις εκλογικές διαδικασίες και ιδιώτευσης ενός μεγάλου μέρους της νεολαίας, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν, στο παρόν άρθρο, οι ενέργειες με τις οποίες ο καθένας μας μπορεί να κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινή του ζωή. Παράλληλα, είναι απαραίτητο να αναλυθεί η συμβολή του σχολείου στη διαμόρφωση δραστήριων πολιτών.

ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ

α) Δράσεις ενεργού πολίτη:

- Ενεργός πολίτης είναι ο υπεύθυνος πολίτης, που είναι ενημερωμένος για οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Γνωρίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του και αγωνίζεται γι' αυτά.
- Δεν αγωνίζεται μόνο για την ατομική του ευημερία αλλά μάχεται για την προάσπιση των δικαιωμάτων όλων των κοινωνικών ομάδων και δη των ευπαθών (παιδιά, γυναίκες, Α.με Α., πρόσφυγες - μετανάστες).
- Αντιστέκεται στην πολιτιστική αλλοτρίωση, σεβόμενος παράλληλα τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και το θρήσκευμα των άλλων λαών.

- Ενδιαφέρεται για την προστασία του περιβάλλοντος και μέσω αυτού για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.
- Υπακούει στους νόμους και κανόνες που διευκολύνουν την κοινωνική συμβίωση.
- Συμμετέχει σε εθελοντικές δράσεις.
- Χρησιμοποιεί το διάλογο ως μέσο επίλυσης των διαφορών.

β) Δράσεις με τις οποίες το σχολείο συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών:

- Ύπαρξη δημοκρατικών διαδικασιών στη λήψη αποφάσεων, που αφορούν στη λειτουργία του σχολείου.
- Οργάνωση και δημοκρατική λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων (πενταμελή, δεκαπενταμελή συμβούλια).
- Συμμετοχή των μαθητών στο θεσμό της Βουλής των Εφήβων.
- Επισκέψεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και συμμετοχή σε όλα τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Ενασχόληση με δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και την επίλυση κοινοτικών προβλημάτων.
- Συμμετοχή σε πρωτοβουλίες ανθρωπιστικού χαρακτήρα, όπως η παροχή υλικής, ψυχικής και ηθικής στήριξης σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.
- Διοργάνωση ημερίδων με στόχο την ενημέρωση και την αφύπνιση των νέων πολιτών και πολιτιστικών εκδηλώσεων σχετιζόμενων με την τέχνη, την παράδοση και το λαϊκό πολιτισμό.
- Διεύρυνση του θεσμού των «ρητορικών αγώνων» ως μέσου σύγκλισης των απόψεων και «γεφύρωσης» των αντιθέσεων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών - και δη των νέων - στα κοινά είναι επιβεβλημένη στο πλαίσιο της δημοκρατικής συμβίωσης. Η δημοκρατία, εξάλλου, δεν αποτελεί μόνο πολίτευμα αλλά - κυρίως - τρόπο ζωής. Πρόκειται για απόληξη, όχι αφετηρία. Δημοκρατία σημαίνει αναβαθμός πολιτισμού. Το σχολείο, λοιπόν, ως βασικός φορέας παιδείας και κοινωνικοποίησης, χρειάζεται να συντελέσει καθοριστικά στη διαμόρφωση δημοκρατικών πολιτών, λαμβάνοντας υπόψη πως σύμφωνα και με το Θουκυδίδη «Ο αδιάφορος για τα κοινά είναι αχρείος.»

Ο/Η αρθρογράφος

ΚΡΙΤΙΚΗ

Η επιλογή της θεματικής ενότητας «Δημοκρατία και Νέοι» κρίνεται πρωτότυπη και μη αναμενόμενη, αν ληφθεί υπόψη πως πρώτη φορά επιλέγεται θεματική ενότητα από τον «Πολιτικό λόγο» του βιβλίου Έκφρασης – Έκθεσης Γ΄ λυκείου.

Η περίληψη του κειμένου δεν παρουσιάζει δυσκολία, δεδομένης της συνοχής αυτού. Απαιτητικές κρίνονται οι παρατηρήσεις τύπου Β΄ οι οποίες απευθύνονται σε ένα πλήρως προετοιμασμένο υποψήφιο. Τέλος, το θέμα της έκθεσης έχει ως αποδέκτες πολιτικά και κοινωνικά ευαισθητοποιημένους και ενεργούς μαθητές, χωρίς, ωστόσο, το σχολείο, στο πλαίσιο της τεχνοκρατικής εκπαίδευσης που παρέχει, να προσφέρει επαρκώς τέτοιου είδους ερεθίσματα.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Γ. - ΚΑΛΟΧΕΡΗΣ Μ. - ΚΟΡΑΚΑ Μ. - ΛΑΓΟΥΔΑΚΟΣ Π. - ΛΑΔΙΚΟΥ Β. - ΤΟΛΙΑ Π.